

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO w Lublinie

Departament Strategii i Rozwoju Regionalnego

20-072 Lublin, ul. Czechowska 19, tel. (81) 44-16-738, fax. (81) 44-16-740; e-mail: dr@lubelskie.pl

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013

Wytyczne dla opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji

LUBLIN, styczeń 2008

W latach 2007-2015 województwo lubelskie ma szansę uzyskać znaczce rodki na sfinansowanie zadań rozwojowych. Będą one pochodzić z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, rodków Wspólnej Polityki Rolnej oraz innych środków zewnętrznych. Aby zapewnić efektywne wydatkowanie rodków strukturalnych w każdym z programów operacyjnych preferowane będą projekty wynikające z dokumentu strategicznego.

W ramach osi priorytetowej III Atrakcyjność obszarów miejskich i tereny inwestycyjne, dla działania 3.2 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007 ó 2013 wsparcie uzyskać mogą kompleksowe projekty dotyczące rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich a także działania dotyczące mieszkalnictwa. Projekty takie powinny wynikać z aktualnych Lokalnych Programów Rewitalizacji, w związku z tym dla beneficjentów chcących ubiegać się o dofinansowanie projektu w **ramach tego działania wymagane będzie dostarczenie przed złożeniem pierwszego wniosku o dofinansowanie, aktualnego Lokalnego Programu Rewitalizacji.**

Uchwalone programy należy przesyłać do Departamentu Strategii i Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego. W momencie naboru wniosków sprawdzane będzie, czy miasto posiada aktualny program (czy został on przesłany do DSiRR oraz zweryfikowany jako odpowiadający minimalnym wymaganiom).

Podstawa prawna

1. Art. 35 ust. 3 pkt 11 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr 227, poz. 1658). (wytyczne dotyczące innych spraw związanych z przygotowaniem i wdrażaniem programów operacyjnych).
2. Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 (Dz. Urz. UE L 210/1 z 31.07.2006 r.).
3. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (Dz. Urz. UE L 371/ z 27.12.2006 r.).
4. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz. Urz. UE L 210/ z 31.07.2006 r.).

Podstawowe definicje:

Rewitalizacja to kompleksowy, skoordynowany, wieloletni, prowadzony na określonym obszarze proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych, inicjowany przez samorząd terytorialny (głównie lokalny) w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne.

Lokalny Program Rewitalizacji to oznacza opracowany, przyjęty i koordynowany przez gmin wieloletni program działań w sferze przestrzeni, urządzeń technicznych, społecznych i gospodarki, zmierzający do wyprowadzenia danego obszaru z sytuacji kryzysowej, oraz stworzenie warunków do jego dalszego rozwoju.

I. Podstawowe założenia metodologiczne Lokalnego Programu Rewitalizacji

1. Program rewitalizacji powinien mieć przede wszystkim interdyscyplinarny charakter i stanowi wielokierunkowy dokument operacyjny który nie należy w opracowywanych dokumentach traktować rewitalizacji tylko i wyłącznie w kontekście zadań inwestycyjnych.
2. Rewitalizacja winna bazować na współpracy samorządu z mieszkańcami, właścicielami nieruchomości i partnerami społeczno-gospodarczymi, oraz określa jasno zasady i wielkość przeznaczonych środków samorządowych i zewnętrznych środków finansowania.
3. Przedmiotowo rewitalizacja odnosi się do: działań technicznych (remonty, modernizacje, zagospodarowanie przestrzenne), działań gospodarczych (programy ożywienia gospodarczego) i społecznych (działania na rzecz rozwiązywania problemów społecznych).
4. Obligatoryjnie w ramach programu powinny być wyznaczone granice obszaru rewitalizacji wraz z uzasadnieniem który obszary rewitalizacji powinny tworzyć spójne geograficznie i funkcjonalnie strefy zgodne z planem zagospodarowania przestrzennego. Należy, o ile to możliwe, starać się wyodrębnić w ramach planów te dzielnice (czyli miasta), które wymagają rewitalizacji w pierwszej kolejności. Ze względu na ograniczoną ilość środków w ramach RPO należy dołożyć wszelkich starań aby pomoc nie została rozproszona i aby koncentrować się na tych obszarach, które wymagają natychmiastowej interwencji.
5. Obszar rewitalizacji musi zostać wyznaczony w oparciu o minimum 3 kryteria określone w art. 47 ust.1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r.¹ (wyboru kryteriów dokonuje Miasto).

¹ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiające szczególne zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (Dz.U. L 371 z 27.12.2006).

Kryteria do wyznaczania obszarów rewitalizacji (dla poniższych kryteriów dane dla obszaru rewitalizacji porównujemy z danymi dla miasta lub dla miast Lubelszczyzny jeżeli obszarem rewitalizacji jest całe miasto):

- a. wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia;
- b. wysoka stopa demograficznego bezrobocia;
- c. niekorzystne trendy demograficzne;
- d. niski poziom wykształcenia, wyraźny deficyt kwalifikacji i wysoki wskaźnik przerywania skolaryzacji;
- e. wysoki poziom przestępczości i wykroczeń;
- f. szczególnie wysoki stopień degradacji środowiska;
- g. niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej;
- h. wysoka liczba imigrantów, grup etnicznych i mniejszościowych lub uchodźców;
- i. porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego;
- j. niski poziom wydajności energetycznej budynków.

W załączeniu: Szczegółowe wskaźniki do kryteriów wyznaczania obszarów rewitalizacji (Załącznik nr 1).

Do obszaru wsparcia mogą zostać również włączone obszary poprzemysłowe i powojenne. W tym przypadku nie ma obowiązku opisywania tego typu obszarów przy pomocy wymienionych kryteriów. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy na obszarach tych przewiduje się realizację projektów z zakresu mieszkalnictwa. Wówczas obligatoryjne jest, by obszary te spełniały kryteria określone w punkcie 3 Rozdziału II niniejszych Wytycznych.

6. Analiza wskazanego obszaru rewitalizacji, ocena, wskaźniki społeczno - gospodarcze powinny być jak najbardziej szczegółowo przeprowadzane diagnozy winny odnosić się do wytypowanego obszaru a nie całego miasta (chyba, że cały obszar miasta poddawany jest rewitalizacji).
7. Powinno zidentyfikowanych celów w sferze rewitalizacji z dokumentami nadrzędnymi (w tym głównie z celami odpowiedniej osi priorytetowej RPO).
8. Zaangażowanie partnerów społecznych i gospodarczych w ramach programu powinny zostać umieszczone projekty partnerów.
9. Oparcie wdrażania programu o współpracę i elastyczne podejście do partnerstwa publiczno - prywatnego.
10. Program rewitalizacji powinien być okresowo aktualizowany w zakresie uwarunkowań i zadań przewidywanych na kolejne lata.
11. Określenie procedur monitorowania.
12. Beneficjentami, którzy będą mogli ubiegać się o wsparcie w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich w ramach RPO, są:
 - a. jednostki samorządu terytorialnego,
 - b. związki, porozumienia i stowarzyszenia itp.,
 - c. samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych,
 - d. podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno - prywatnym,
 - e. następujące podmioty, których projekt został w Programie Rewitalizacji:
 - spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają i jest lub ich związki,
 - organizacje pozarządowe,
 - kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych,

- jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych, w szczególności policja, straż pożarna,
- instytucje i organizacje zajmujące się walką z bezdomnością i mieszkańcami chronionymi (np. dla wychodzących z więzień),
- podmioty nie działające dla zysku, zajmujące się integracją różnych grup społecznych,
- spółdzielnie mieszkaniowe,
- wspólnoty mieszkaniowe.
- TBS-y.

II. Wytocznice w zakresie mieszkalnictwa

1. W ramach programów rewitalizacji powinny być te działania dotyczące substancji mieszkaniowej, nawet w przypadku ograniczonych możliwości w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na ten cel.
2. Inwestycje w infrastrukturę mieszkaniową powinny być elementem kompleksowych działań (w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej), podejmowanych w celu wyrowadzenia danego obszaru wsparcia z kryzysu.
3. Inwestycje w substancję mieszkaniową, które mają być współfinansowane z EFRR, mogą być realizowane wyłącznie w ramach programów rewitalizacji miejskiej, na obszarach, które spełniają następujące kryteria²:
 - a. wysoki poziom przestępczości i wykroczeń;
 - b. niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej;
 - c. niski poziom wydajności energetycznej budynków.

W załączeniu: Wykaz kryteriów, wraz z wskaźnikami, wymaganych dla określenia obszarów wsparcia w zakresie mieszkalnictwa (Załącznik nr 2).

4. Wkład EFRR przeznaczony na wydatki w zakresie mieszkalnictwa obejmuje wyłącznie wydatki ponoszone na renowację/modernizację (nie budów nowych) budynków mieszkalnych wielorodzinnych (budynki mieszkalne, w którym występuje więcej niż 2 lokale mieszkalne), w tym remont i modernizację części wspólnych budynków z wielkiej płyty oraz adaptację na potrzeby mieszkaniowe budynków stanowiących własność publiczną lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych wykorzystywanych na cele mieszkaniowe dla gospodarstw domowych o niskich dochodach³ lub osób o szczególnych potrzebach⁴
5. Działania z zakresu mieszkalnictwa, które mogą uzyskać dofinansowanie z EFRR obejmują :

² Zgodnie z art. 47 ust.1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006

³ Przez gospodarstwo domowe o niskich dochodach rozumie się gospodarstwo, którego dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny, określonego w Ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Dz. U. 2004 nr 64, poz. 593, z późn. zm.).

⁴ Przez osoby o szczególnych potrzebach rozumie się osoby uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej zgodnie z art. 7 Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Dz. U. 2004 nr 64, poz. 593, z późn. zm.).

- a. renowacja⁵ części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, tj.:
 - odnowienie następujących głównych elementów konstrukcji budynku: dach, elewacja zewnętrzna, stolarka okienna i drzwiowa, klatka schodowa, korytarze wewnętrzne/zewnętrzne, wejścia i elementy jego konstrukcji zewnętrznej, winda;
 - instalacje techniczne budynku (sieć wodociągowa i kanalizacyjna, instalacje elektryczne, instalacje przeciwpożarowe, systemy wentylacyjne, systemy gromadzenia odpadów);
 - działania podnoszące efektywność (oszczędność) energetyczną budynku (termomodernizacja).
 - b. przygotowanie do użytkowania nowoczesnych, społecznych budynków dobrego standardu poprzez renowację i adaptację budynków istniejących stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych.
6. Beneficjentami, którzy będą mogli ubiegać się o wsparcie w zakresie finansowania inwestycji mieszkaniowych w ramach RPO, są :
- a. jednostki samorządu terytorialnego,
 - b. związki, porozumienia i stowarzyszenia itp.,
 - c. samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych,
 - d. podmioty działające w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-ó prywatnym,
 - e. następujące podmioty, których projekt został wytypowany w Programie Rewitalizacji:
 - spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki lub ich związki,
 - organizacje pozarządowe,
 - kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych (jeżeli będą tworzyły placówki dla bezdomnych i mieszkania chronione),
 - jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych, w szczególności policja, straż pożarna,
 - instytucje i organizacje zajmujące się walką z bezdomnością i mieszkaniami chronionymi (np. dla wychodzących z więzień),
 - podmioty nie działające dla zysku, zajmujące się integracją różnych grup społecznych,
 - spółdzielnie mieszkaniowe,
 - wspólnoty mieszkaniowe.
 - TBS-y.

⁵Renowacja rozumiana jako remont lub modernizacja określona projektem Rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach RPO, definicja remontu za ustawą Prawo budowlane z dnia 4 lipca 1994 (Dz. U. z 2003 r. Nr 207, Poz. 216).

III. Podstawowe wymogi organizacji pracy

Do podstawowych kryteriów oceny w tym zakresie nale e b dzie:

- zachowanie odpowiednich procedur formalno-prawnych w pracach nad programem (np. przyjęcie przez rad gminy odpowiednich uchwa€ powo€anie zespo€w roboczych, podjęcie uchwa€y przyjmującej lokalny plan rewitalizacji);
- poprawno metodologiczna opracowywania programu, w tym zachowanie logicznej kolejno ci dzia€ (diagnoza stanu, analiza strategiczna, struktura celów strategicznych i operacyjnych, system wdro enia i monitoringu);
- stopie uspo€cznienia prac nad programem (udokumentowany odpowiednio w samym dokumencie programu lub w sprawozdaniu z konsultacji spo€ecznych).

Wymogi te zagwarantuj z jednej strony wysok jako przygotowanego dokumentu, za z drugiej wyznacz niezbdne kryteria do oceny wiarygodno ci programu w kontek cie projektów z€onych do wspo€finansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego.

IV. Przyk€adowa struktura dokumentu

Podstawowa struktura takiego dokumentu powinna obejmowa takie elementy jak:

1. Okre lenie horyzontu czasowego obowi zywania lokalnego planu rewitalizacji (proponuje si okres 2007-2015)
2. Nawi zanie do strategicznych dokumentów dotycz cych rozwoju przestrzenno-spo€czno-gospodarczego miasta i regionu
 - Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast, Województwo Lubelskie,
 - Strategia Rozwoju Województwa,
 - Strategia Rozwoju Gospodarczego Miasta (je li istnieje),
 - Studium uwarunkowa i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta (je li istnieje),
 - Dokumenty dotycz ce polityk w ró nych sektorach spo€czno-gospodarczych (o ile istniej):
 - mieszkalnictwo,
 - infrastruktura i us€gi komunalne,
 - rozwój przedsi biorczo ci,
 - gospodarowanie gruntami,
 - ochrona dziedzictwa kulturowego,
 - polityka komunikacji spo€ecznej,
 - polityka spo€eczna zwi zana z przeciwdzia€aniem patologiom spo€cznym,
 - Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
3. Diagnoza stanu wyj ciowego, tj. raport o sytuacji spo€czno-gospodarczej obszaru wparcia na tle miasta (lub na tle miast Lubelszczyzny - w przypadku, gdy ca€ obszar

miasta poddawany jest rewitalizacji) z uwzględnieniem kryteriów będących podstawą do jego wyznaczenia:

- zasięg terytorialny obszaru wsparcia⁶
 - społeczność
 - struktura demograficzna i społeczna/trendy,
 - określenie grup społecznych wymagających wsparcia w ramach programu rewitalizacji,
 - stan i źródłowanie dochodowość gospodarstw domowych,
 - identyfikacja problemów,
 - gospodarka
 - główni pracodawcy/ struktura i trendy,
 - struktura podstawowych branż gospodarki znajdujących się na obszarze wsparcia/trendy,
 - ilość podmiotów gospodarczych i osób zatrudnionych w danych sektorach/trendy,
 - identyfikacja problemów,
 - środowisko i zagospodarowanie przestrzenne
 - uwarunkowania ochrony środowiska,
 - własność gruntów i budynków,
 - granice stref ochrony konserwatorskiej,
 - identyfikacja problemów,
 - infrastruktura
 - zarządzanie
 - możliwości budżetowe gminy/powiatu (przychody, struktura wydatków);
 - planowanie strategiczne (opracowane programy średniookresowe) i promocja gminy/powiatu;
 - kapitał społeczny (liczba organizacji pozarządowych, aktywność mieszkańców, aktywność wyborcza).
4. Analiza strategiczna obszaru wsparcia (oceniając pozycję konkurencyjną danej jednostki, jej słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia ó SWOT).
5. Założenia programu rewitalizacji dla danego obszaru wsparcia
- podział na projekty i zadania inwestycyjne,
 - kryteria wyboru pilotowanych projektów oraz kolejności ich realizacji,
 - oczekiwane wskaźniki osiągnięć.

⁶ Wyznaczony zgodnie z zasadami określonymi w pkt. 5 Rozdziału I, w pkt. 3 Rozdziału II niniejszych Wytucznych wraz z uzasadnieniem.

6. Planowane działania w latach 2007-2010 oraz 2011-2015 na danym obszarze rewitalizowanym:

- planowane działania przestrzenne (techniczno - materialne) na obszarze rewitalizowanym
 - działania dotyczące rozwoju infrastruktury technicznej,
 - działania dotyczące rozwoju transportu,
 - działania dotyczące restrukturyzacji przemysłu,
 - działania dotyczące remontów i renowacji istniejących zasobów mieszkaniowych,
 - działania dotyczące budowy nowych mieszkań,
 - działania dotyczące rozwoju infrastruktury społecznej, kulturalnej, turystycznej,
- plan działań gospodarczych na obszarze rewitalizowanym
 - działania dotyczące wspierania przedsiębiorczości,
 - działania dotyczące rozwoju turystyki i innych sektorów gospodarki lokalnej,
 - działania dotyczące uruchamiania finansowych mechanizmów wsparcia (np. lokalny fundusz poradczy),
 - inne działania wynikające z programów pomocowych dotyczące rozwoju M.P.
- plan działań społecznych na obszarze rewitalizowanym
 - działania dotyczące rozwoju zasobów ludzkich,
 - działania dotyczące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu,
 - działania dotyczące walki z patologiami społecznymi,
 - działania dotyczące tworzenia równych szans,
 - działania dotyczące zapobieganiu zjawisku bezrobocia,
 - działania dotyczące zapobieganiu zjawisku bezdomności,
 - działania na rzecz aktywizacji środowisk dzieci i młodzieży,
 - działania dotyczące przekwaterowywania mieszkańców rewitalizowanych terenów,
 - działania dotyczące uruchamiania systemu grantów dla organizacji pozarządowych.

7. Plan finansowy realizacji rewitalizacji o określenie źródła finansowania programu rewitalizacji:

- budżet JST,
- budżet państwa,
- środki UE,

- rodki prywatne,
 - inne.
8. System wdrażania lokalnego planu rewitalizacji:
- główne instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu,
 - określenie kryteriów kolejności realizowanych zadań,
 - powołanie zespołu do spraw rewitalizacji zajmującego się opiniowaniem planów zgłaszanych do realizacji,
 - wykaz zadań kluczowych do realizacji w latach 2007-2010 oraz 2011-2015 (maksymalnie 5 na każdy okres wraz z uzasadnieniem ich wyboru):
 - nazwa planowanego działania / projektu oraz okres realizacji,
 - określenie celów i oczekiwanych rezultatów,
 - wskazanie wykonawcy / osoby odpowiedzialnej,
 - charakterystyka przedsięwzięcia / identyfikacja poszczególnych etapów,
 - określenie budżetu oraz źródła finansowania,
 - opis wskaźników oceny stopnia realizacji zadania.
9. System monitorowania i oceny realizacji lokalnego planu rewitalizacji i komunikacji społecznej:
- zestaw wskaźników do oceny wdrożenia planu,
 - zasady monitorowania i aktualizacji planu,
 - sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.

Załącznik nr 1 Szczegółowe wskaźniki do kryteriów wyznaczania obszarów rewitalizacji

	Kryterium	Wskaźnik	Definicja	Źródło ⁷ (przykładowe)	Odchylenia od wartości referencyjnej wskaźnika	Uwagi
A	Wysoki poziom ubóstwa	1. Ilość osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej	Osoby, które zgodnie z ustawą z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.) są uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.	Miejski/gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Powyżej średniej dla miasta/gminy	
		2. Postępowanie eksmisyjne i eksmisja z lokali mieszkalnych	Ilość postępowań eksmisyjnych i eksmisji z lokali mieszkalnych, tj. czynnie toczące się w sprawie postępowania eksmisyjnego, orzeczone przez sąd eksmisje oraz eksmisje wykonane	Główny Urząd Statystyczny	Powyżej średniej dla miasta/gminy	
B	Wysoki poziom dotęgowego bezrobocia	Poziom bezrobocia dotęgowego	Liczba osób bezrobotnych poszukujących pracy 13 miesięcy i dłużej	Powiatowy Urząd Pracy,	Powyżej średniej dla miasta/gminy	
C	Niestabilne (niekorzystne) trendy demograficzne	1. Dynamika spadku ludności	Wielkość spadku liczby ludności w wyniku odpływu i zgonów	Główny Urząd Statystyczny, wydział meldunkowo-urzędów miejskich	Powyżej średniej dla miasta/gminy	
		2. Starzenie się społeczeństwa	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym	Główny Urząd Statystyczny, wydział meldunkowo-urzędów miejskich	Powyżej średniej dla miasta/gminy	Jako wskaźnik pomocniczy można brać pod uwagę liczbę emerytów

⁷ W celu uzyskania informacji potrzebnych do identyfikacji obszaru niezbędne może być przeprowadzenie badań, analiz i ankiet na badanym terenie.

		3. Saldo migracji	Różnica pomiędzy ludnością napływającą a odpływającą	Główny Urząd Statystyczny wydział meldunkowe urzędów miejskich	Powyżej średniej dla miasta/gminy	
D	Niski poziom edukacji, znaczne braki w umiejętnościach i wysoki odsetek osób porzucających szkołę	1. Mężczyźni nie kontynuujący nauki	Udział osób w wieku 18-24 lata z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym, które nie kontynuują nauki i nie dokształcają się, zarejestrowane w Urzędzie Pracy.	Powiatowe Urzędy Pracy, Wojewódzkie Urzędy Pracy	Powyżej średniej dla miasta/gminy	
		2. Struktura wykształcenia osób bezrobotnych	Liczba bezrobotnych z wykształceniem podstawowym	Powiatowe Urzędy Pracy, Wojewódzkie Urzędy Pracy	Wartości niekorzystnie odbiegające od wartości średnich dla miasta/gminy	Informacjami wspomaganymi może być także wiedza dotycząca innych cech, płci, wieku itp.
E	Wysoki poziom przestępczości i naruszeń prawa	Przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi. W tym: czyny karalne nieletnich	Ilość przestępstw i wykroczeń stwierdzonych nie obejmujących zdarzeń drogowych oraz przestępstw gospodarczych z uwzględnieniem czynów karalnych osób nieletnich tj. do 17-tego roku życia	Komendy Policji	Powyżej średniej dla miasta/gminy	Uzupełnieniem mogą być przygotowywane przez policję lub służby miejskie mapy przestępczości
F	Szczególnie zniszczone otoczenie	Obszary wyłączone z użytkowania	Powierzchnia działek nie użytkowanych, tzw. odłogów miejskich w stosunku do danego obszaru lub ilości budynków zagrożonych z punktu widzenia zdrowia mieszkańców oraz ilości budynków wyłączonych z eksploatacji	Właściwe wydziały urzędów miejskich i gminnych	Powyżej średniej dla miasta/gminy	Np. nie użytkowane tereny przemysłowe, skałone, fizycznie zdegradowane,
G	Niski poziom aktywności gospodarczej	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Główny Urząd Statystyczny	Poniżej średniej dla miasta/gminy	
H	Wysoki udział imigrantów, grup etnicznych i mniejszościowych oraz uchodźców	Udział ludności narodowości niepolskiej w ogólnej ludności polskiej	Mniejszości etniczne i narodowe zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Uchodźcy wg Konwencji Genewskiej i Protokołu Nowojorskiego (zgodnie z art. 13	Główny Urząd Statystyczny - Dane spisowe za 2002r., wydział meldunkowe urzędów	Udział mniejszości powyżej 20% ogólnej liczby mieszkańców	

			ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 2006 r., Nr 234, poz. 1695, z późn. zm)	miejskich		
I	Porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego	Liczba lokali bez instalacji techniczno-sanitarnej	Obejmuje mieszkania, w których brak jest wodociągu lub centralnego ogrzewania lub gazu z sieci.	Główny Urząd Statystyczny	Powyżej średniej dla miasta/gminy	Definicja lokalu z instalacją sanitarno-techniczną (wg GUS): Za mieszkanie wyposażone w instalację sanitarno-techniczną uznaje się mieszkanie, w którym występuje co najmniej jedno z następujących urządzeń sanitarno-technicznych: wodociąg, ustępki, łazienki, centralne ogrzewanie lub gaz z sieci.
J	Niski poziom wydajności energetycznej budynków	Wskaźnik wydajności energetycznej budynków	Audyt przeprowadzony na drodze ekstrapolacji na podstawie wieku. Określa się dwie grupy budynków według wieku. Grupa budynków wybudowanych po roku 1990 oraz grupa budynków wybudowanych przed rokiem 1990, przy czym w tej grupie budynków nie mogłyby podejmowane żadne działania termomodernizacyjne dla budynków w przedziale wiekowym od 1980 do 1990 roku	Badania własne	Udział budynków sprzed roku 1990 i dodatkowo dla budynków powstałych w latach 1980-1990 bez jakichkolwiek prac termomodernizacyjnych, powyżej 20% w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych wielorodzinnych	

Załącznik 2 Wykaz kryteriów, wraz z wskaźnikami, wymaganych dla określenia obszarów wsparcia w zakresie mieszkalnictwa

	Kryterium	Wskaźnik	Definicja	Źródło	Odchylenia od wartości referencyjnej wskaźnika	Uwagi
E	Wysoki poziom przestępczości i naruszenia praw	Przestępstwa i wykroczenia stwierdzone, poza zdarzeniami drogowymi i przestępstwami gospodarczymi. W tym: czyny karalne nieletnich	Ilość przestępstw i wykroczeń stwierdzonych nie obejmujących zdarzeń drogowych oraz przestępstw gospodarczych z uwzględnieniem czynów karalnych osób nieletnich tj. do 17-tego roku życia	Komendy Policji	Powyżej średniej dla miasta/miast Lubelszczyzny	Uzupełnieniem mogą być przygotowywane przez policję lub służby miejskie mapy przestępczości
G	Niski poziom aktywności gospodarczej	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Główny Urząd Statystyczny	Poniżej średniej dla miasta/miast Lubelszczyzny	
J	Niski poziom wydajności energetycznej budynków	Wskaźnik wydajności energetycznej budynków	Audyt przeprowadzony na drodze ekstrapolacji na podstawie wieku. Określa się dwie grupy budynków według wieku. Grupa budynków wybudowanych po roku 1990 oraz grupa budynków wybudowanych przed rokiem 1990, przy czym w tej grupie budynków nie mogłyby być podejmowane żadne działania termomodernizacyjne dla budynków w przedziale wiekowym od 1980 do 1990 roku	Badania własne	Udział budynków sprzed roku 1990 i dodatkowo dla budynków powstałych w latach 1980-1990 bez jakichkolwiek prac termomodernizacyjnych, powyżej 20% w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych wielorodzinnych	